

SUVNING HAYVONLAR HAYOTIDAGI AHAMIYATI

Tursunboyeva Sadoqat Bakirjon qizi

Xomidjonova Mohina Isroiljon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Aniq va tabiiy fanlar fakulteti

Biologiya yo'nalishi 2 – kurs

Annotatsiya. *Ushbu maqolada tabiatning eng kata boyligi suvning hayvonlar hayotidagi o'rnini haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Fil, begemot, "Qizil kitobi", Sahro kemasi, Chuchuk va sho'r ko'llar, Qarqaralar, saqoqush, laylak, plankton.*

Tabiatda yaratilgan barcha ne'matlar juda mukammal yaratilgan. Ayniqsa suv juda ajoyib bir mo'jizaning o'zginasi. Ko'pincha ayrim insonlar bu ne'matni qadriga yetmaydi. Ayrim davlatlarda bu ne'matga zor insonlar va bu ne'matga yetisha olmay, to'yib-to'yib icha olmaydiganlar ham bor. Biz tabiatning beminnat ne'matlariga to'la go'zal yurtda yashayotganligimizga yana bir bor shukronalar keltiramiz. Suv organizm hayot faoliyatining barcha jarayonlarida ishtirok etadi. Suv inson va hayvon organi-zmining 2/3 qismini tashkil etsa, o'simlik organizmlarining bundan ham ko'prog'ini tashkil etadi.

Suv hayvonlar uchun qanchalik kerakligi haqida fikr yuritaylik. Hayvonlar olamida ham hech kim suvsiz yashay olmaydi. Sahrolarda yashaydigan qo'shoyoqlar, echkamar, ilon va boshqa hayvonlar go'yoki umuman suv ichmaydi. Uni u yerda topib ham bo'lmaydi. Biroq ular chanqoqni his qilmaydi, chunki ularga yemish orqali qabul qilinadigan namlik yetarli. Jazirama sahrolarda yashaydigan hayvonlar, jirafalar uzoq vaqt suv ichmasdan yuradi, chunki ular kerakli suyuqlikni katta hajmda yeydigan yaproqlardan oladi. Eng ko'p suvni katta hayvonlar ichadi - fillar va begemotlar. Issiq kunda fil 200 litrdan ortiq suvni icha oladi. Suv va yemish axtarib, fillar yuzlab kilometrni bosib o'tadi. Fillar o'ralarni chuchuk suvlar joylashgan uncha chuqur bo'lmagan joylarda qazishadi. Shu tarzda katta bo'lmagan suv havzalari hosil bo'ladi. Hayvonlar bu suvni ichadi, o'ynaydi, bir-biriga sepadi va issiqda undan orom oladi. Agar suv kam bo'lsa, chanqoqni arang bosib, suvni bolachalariga qoldirishadi. Sahro kemasi - tuya kamroq suv ichadi, 100 litrga yaqin. U suvni g'amlab, uzoq vaqt umuman usiz yura oladi. Eng asosiysi keyin organizmdagi suv zaxirasini vaqtida to'ldirib olishidir.

Endi esa, keling, suv kim uchun uy ekanligi, yashashi uchun yagona muhit hisoblanishini eslaylik. Ha, bu baliqlar. Chuchuk va sho'r ko'llar, suv omborlari va havzalari, daryo va soylar - bu yerda baliqlarning juda ko'p turi yashaydi. Kun sayin ular turi kamayib ketmoqda, ba'zilar esa allaqachon yo'qolib bo'lgan. Ular O'zbekistonning "Qizil kitobi"ga kiritilgan, tiklanishi uchun esa alohida e'tibor va himoya zarur. Daryo va suv havzalarida yashaydigan baliqlar suv ustida uchib yuradigan qushlar uchun ozuqa. Qarqaralar, saqoqush, laylak va ko'pgina boshqa qushlar suv havzalari va daryolar bo'yida uya quradi. Agar baliq kamaysa, qushlar och qoladi va o'rgangan joylaridan oziq izlab uchib ketishga majbur bo'ladi.

Tabiatda hech nima izsiz qolmaydi. Agar bitta bo'g'in, hayvonning bir turi aziyat cheksa, boshqalar ham bundan azoblanadi. Agar ko'l qurib borsa yoki daryo zararli chiqindilar bilan ifloslansa, baliqlar bunga moslasha olmaydi va asta-sekin nobud bo'ladi. Qushlar uchib ketadi, biroq vaqtida shunga o'xshagan joyni topa oladimi yo'qmi - noma'lum. Bu achinarli holatlarga olib kelishi mumkin. Insonlar baliqlar yashaydigan joylarni ular hayotiga xavfsiz qilib saqlab qolish uchun qo'lidan kelgancha harakat qilishi kerak. Buning uchun nima zarur? Suv qo'riqchilari javobni biladi: uni ijloslantirmaslik, mavjudini asrash, zarar yetkazilganini - tiklash.

Suv hayvonlari - hayotini suvda, ya'ni suv ekotizimlarida toza yoki sho'r suvda o'tkazadigan hayvonlar. Bu shuni anglatadiki, suvda ular nafas olishlari, harakatlanishi, ovqatlanishi va ko'payishi mumkin. Suv ekotizimlari nihoyatda xilma-xildir, shuning uchun ko'pgina hayvonlar nafaqat suv turi (chuchuk yoki sho'r), balki harorat, oladigan yorug'lik miqdori (chuqurligi) va harakatchanligi (suv) jihatidan ham noyobdirlar. boshqa narsalar qatorida tinch yoki oqimli suv). Sayyoramiz yuzasining 70 foizidan ko'prog'ini suv qoplaydi, shuning uchun suvda yashovchi hayvonlarning ulkan xilma-xilligi mavjud: ular orasida katta va kichik, shiddatli va zararsiz, rang-barang, tutib bo'lmaydigan, tez va sekin, tish bilan va tishsiz bor. boshqalar. Shuni yodda tutish juda muhim: baliqlar mavjud bo'lgan yagona suv hayvonlari emas, chunki ular orasida umurtqasizlar, masalan, qisqichbaqasimonlar, mollyuskalar va cnidarianlar va boshqa umurtqali hayvonlar, masalan, suvda yashovchi yirik suvli sutemizuvchilar mavjud.

Suv hayvonlarining xususiyatlari

- Ular butun umrida yoki ko'p qismida suvda yashaydilar.
- Murakkabroq bo'lganlar odatda biznikiga o'xshash qo'llar (qo'llar va oyoqlar) o'rniga suzish va harakatlanish uchun qanotlarga ega bo'lishadi, ammo ba'zilarida ular suzishga ixtisoslashgan bo'lishi mumkin.

- Ular odatda "gilzalar" yoki gillarga ega, ular tufayli suvda erigan kisloroddan nafas olishlari mumkin.

- Ularning aksariyati tuxumdon, ya'ni tuxum yordamida ko'payadi; yashovchi va ovovivipar baliqlar va suvda yashovchi sutemizuvchilar ham mavjud.

- Ular, masalan, baliq, kit va kaplumbağa kabi umurtqali hayvonlar yoki meduzalar, sakkizoyoqlar va qisqichbaqasimonlar kabi umurtqasizlar bo'lishi mumkin.

- Ular boshqa hayvonlar (yirtqichlar), plankton (fitoplankton yoki zooplankton) yoki ikkalasi bilan oziqlanishi mumkin.

- Ularda ortiqcha tuzni (dengiz) yo'q qilish yoki minerallar etishmasligining oldini olish (chuchuk suv) mexanizmlari mavjud

- Ba'zilar okean tubida yashaydilar yoki chuchuk suv havzalari qumiga ko'mildilar, boshqalari esa quyosh nurlari va oziq-ovqatga bo'lgan ehtiyojlariga qarab suv sathiga ko'tarilib tushadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Лобышев В.Н., Калиниченко Л.П. Изотопные эффекты D2O в биологических системах. М.: Наука, 1978.

2. G. Somlyai "The biological effect of deuterium depletion", Budapest, Akademiai Kiado, 2002.

3. Жадин В.И. Методы гидробиологического исследований. – М.: Высшая школа, 1960. – 192 с.

4. Зилов Е.А. Гидробиология и водная экология (организация, функционирование и загрязнение водных экосистем): учебное пособие. – Иркутск: Иркут. ун-т, 2008. – 138 с.

5. Иззатуллаев З.И. Моллюски водных экосистем Средней Азии. Тошкент: Lesson Press, 2018. – 232 с.

6. Иззатуллаев З.И. Фауна моллюсков водных экосистем Средней Азии и сопредельных территорий. Тошкент: Lesson Press, 2019. – 339 с.